

Praktinis vadovas.

Su tarptautinėmis vartojimo sutartimis
susijusi jurisdikcija ir taikytina teisė

*Teisingumas
ir vartotojų
reikalai*

Rankraštis parengtas 2018

Nei Europos Komisija, nei joks Komisijos vardu veikiantis asmuo nėra atsakingas už toliau pateikiamos informacijos naudojimą.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2018

© Europos Sąjunga, 2018

Pakartotinai naudoti leidžiama nurodžius šaltinį.

Pakartotinio Europos Komisijos dokumentų naudojimo politika reglamentuojama Sprendimu 2011/833/ES (OL L 330, 2011 12 14, p. 39).

Naudoti ar atgaminti nuotraukas ir kitą medžiagą, kurios autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, galima tik gavus teisių turėtojų leidimą.

Photo credits:

P. 3: © iStock.com/ seb_ra

P. 6: © iStock.com/ Poike

P. 8: © iStock.com/ ipopba

P. 11: © iStock.com/ Rawpixel Ltd

Print ISBN 978-92-79-81552-2 doi:10.2838/011479 DS-04-18-306-LT-C

PDF ISBN 978-92-79-81559-1 doi:10.2838/586165 DS-04-18-306-LT-N

Turinys

Praktinio vadovo tikslas ir teisinis statusas	2
I. Įvadas	3
II. Šiame vadove aptariami klausimai	6
Vartojimo sutartys, kurioms taikomas vadovas	6
Ką reiškia reglamentuose „Briuselis I“ ir „Roma I“ pateikta sąvoka „vartotojas“?	6
Kokiems komercinės veiklos subjektams taikomas vadovas?	7
III. Kuris teismas turi jurisdikciją nagrinėti su vartojimo sutartimi susijusį ginčą?	8
Kai vartotojas veikia kaip ieškovas	8
Kai vartotojas veikia kaip atsakovas	8
Kai sudaromas susitarimas dėl teisingumo	9
Komercinės veiklos subjekto buveinės nustatymas	10
IV. Kuri teisė taikoma su vartojimo sutartimi susijusiam ginčui?	11
Ribota šalies autonomija	11
Taikytina teisė, kai nepasirinkta jokia teisė	12
Kokioms sutartims netaikomos Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 1 ir 2 dalys?	12
Koks yra sąvokos „taikytina teisė“ turinys?	13
V. Teismų praktika	14
ESTT praktika	14
Konkreti nacionalinė teismų praktika	17
VI. Bendros išvados	20

PRAKTINIO VADOVO TIKSLAS IR TEISINIS STATUSAS

Praktinio vadovo tikslas ir teisinis statusas

Praktinio vadovo paskirtis – pateikti svarbių teisės nuostatų ir teismų praktikos, susijusių su vartojimo sutarčių srityje kylantiems ginčams galiojančios (tarptautinės) jurisdikcijos ir taikytinos teisės klausimais, apžvalgą. Šis vadovas pirmiausia bus naudingas praktikuojantiems teisininkams. Šiame vadove nesiekama pateikti išsamios apžvalgos, jis taip pat nedaro poveikio jame nurodytų teisinių priemonių autoritetingam aiškinimui, kurį vykdo Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT).

I. Įvadas

Reglamente „Briuselis I“ (ES) Nr. 1215/2012 (nauja redakcija)¹ ir Reglamente „Roma I“ (EB) Nr. 593/2008² įtvirtintos specialios nuostatos, padedančios nustatyti valstybę (-es) narę (-es), kurios (-ių) teismai turi jurisdikciją nagrinėti ginčus, susijusius su vartojimo sutartimis, ir tokioms sutartims taikytiną teisę. Šiomis specialiomis nuostatomis, kuriomis siekiama apsaugoti vartotojus kaip silpnesniąją sutarties šalį, nukrypstama nuo bendrųjų jurisdikcijos ir taikytinos teisės principų. Paprastai pagal šias specialias nuostatas apsaugotai sutarties šaliai būtų galima iškelti tik jos nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos teismuose, tačiau jeigu šalis veikia kaip ieškovas, jai leidžiama pasirinkti jurisdikciją.

Kita vertus, vartojimo sutarties šalims pagal sutartį iš esmės suteikiama laisvė pasirinkti taikytiną teisę (užtikrinama tam tikra minimali vartotojo apsauga pagal jo įprastos gyvenamosios vietos teisę) ir, atsižvelgiant į tam tikrus apribojimus, jurisdikciją

(žr. III ir IV skirsnius). Tai reiškia, kad kilus ginčiui vartojimo sutarties sąlygos nustatant taikytiną teisę ir jurisdikciją visada laikomos atspirties tašku.

Vartotojo ir komercinės veiklos subjekto ginčiuose pagrindinis naujos redakcijos Reglamente „Briuselis I“ ir Reglamente „Roma I“ nustatytas siejamasis veiksnys, kuriuo remiantis

¹ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 351, 2012 12 20, p. 1).

² 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma I) (OL L 177, 2008 7 4, p. 6).

I. ĮVADAS

nustatomas ginčo ir konkrečios teisės ryšys, yra vieta, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta arba jo įprasta gyvenamoji vieta. Vartotojas gali kreiptis į valstybės narės, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, teismus ir sprendžiant ginčą paprastai bus taikoma valstybės narės, kurioje yra jo įprasta gyvenamoji vieta, teisė.

Konkrečios taisyklės dėl jurisdikcijos taikomos sutartims dėl prekių pardavimo dalinių įmokų kredito sąlygomis, sutartims dėl dalimis gražinamos paskolos arba dėl bet kurios kitos formos kredito, suteikto prekių pardavimui finansuoti. Be to, tiek jurisdikcija, tiek taikytinos teisės taisyklės taikomos sutartims, sudarytoms su asmeniu, vykdančiu komercinę arba profesinę veiklą šalyje, kurioje yra vartotojo nuolatinė arba įprasta gyvenamoji vieta, arba kitu būdu tokią veiklą susiejančiu su minėta šalimi arba keliomis šalimis, įskaitant tą šalį, ir jeigu sutartis priskiriama tokios veiklos sričiai. Todėl sąvoka „veiklos susiejimas su kita šalimi“ yra itin svarbi praktiniu požiūriu ir su ja susijusi tam tikra ESTT praktika (žr. V skirsnį).

Reglamentų „Bruselis I“ ir „Roma I“ chronologija

Reglamentas „Bruselis I“

- 1968 m. Bruselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. Pirminėje 1968 m. Bruselio konvencijos redakcijoje buvo skirsnis, skirtas jurisdikcijai dėl bylų, susijusių su pardavimu išsimokėtina ir paskolomis. Šiame skirsnyje buvo beveik tiesiogiai nurodyta, kad jis taikomas vartojimo sutartims. Iš pradžių ši taisyklė dėl jurisdikcijos taikyta tik pardavimo išsimokėtina ir paskolų sutartims. Kitoms vartojimo sutartims taikytos bendrosios sutarčių taisyklės, kuriose nustatyta, kad jurisdikciją turi atitinkamos prievolės įvykdymo vietos teismas (5 straipsnio 1 dalis). Vis dėlto ESTT savo praktikoje šią taisyklę aiškino autonomiškai, kad būtų įtraukti „privatūs galutiniai vartotojai“. Šis jurisprudencinis požiūris vėliau buvo įtvirtintas iš dalies pakeistoje Bruselio konvencijos redakcijoje (1978 m.), o dar vėliau – ir Reglamente „Bruselis I“ (Nr. 44/2001/EB);
- 1978 m. Konvencija dėl Danijos Karalystės, Airijos ir Jungtinės Karalystės prisijungimo prie 1968 m. Bruselio konvencijos: atsižvelgiant į ESTT praktiką ir būsimos Romos konvencijos dėl sutartinės prievolės taikytinos

teisės 5 straipsnio projektą, Briuselio konvencijos 4 skirsnis buvo iš dalies pakeistas, kad nuo to laiko apimtų ir vartojimo sutartis;

- 2000 m. gruodžio 22 d.: Tarybos reglamentu (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo padaryti du svarbūs pakeitimai – supaprastintos 4 skirsnio taikymo sąlygos ir skirsnis pritaikytas atostogų paketų sutartims;
- 2015 m. sausio 10 d.: nuo šios datos Reglamentą „Briuselis I“ (Nr. 44/2001/EB) pakeitė naujos redakcijos Reglamentas „Briuselis I“ (Nr. 1215/2012/ES). Naujos redakcijos Reglamentas „Briuselis I“ taikomas 2015 m. sausio 10 d. arba vėliau iškeltoms byloms; Reglamentas Nr. 44/2001/EB toliau taikomas iki minėtos datos iškeltoms byloms. Naujos redakcijos Reglamentu „Briuselis I“ padarytas vienas svarbus pakeitimas – vartotojams teikiama apsauga išplėsta net tais atvejais, kai komercinės veiklos subjekto buveinė yra už Europos Sąjungos ribų.

Reglamentas „Roma I“

- 1980 m. Romos konvencija dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės: Konvencijoje įtvirtintos specialios nuostatos, susijusios su vartojimo sutartimis taikytina teise;
- 2008 m. birželio 17 d.: Reglamentu „Roma I“ pakeičiama 1980 m. Romos konvencija ir supaprastinamos nuostatų dėl vartojimo sutartimis taikytinos teisės taikymo sąlygos, atsižvelgiant į Reglamentu Nr. 44/2001 atliktus pakeitimus, susijusius su jurisdikcija tokių sutarčių srityje. 1980 m. Romos konvencija vis dar taikytina Danijoje, atsižvelgiant į jos sprendimą netaikyti civilinės teisenos priemonių, įskaitant Reglamentą „Roma I“, taip pat kai kuriose valstybių narių užjūrio teritorijose, kurios pagal Sutartį dėl ES veikimo nėra laikomos ES teritorijomis. Reglamentas „Roma I“ taikomas po 2009 m. gruodžio 17 d. sudarytoms sutartims.

Kadangi šių teisės aktų nuostatos nebuvo pakeistos, ir toliau remiamasi teismų praktika, susijusia su skirtingų nuostatų aiškinimu.

II. ŠIAME VADOVE APTARIAMI KLAUSIMAI

II. Šiame vadove aptariami klausimai

→ Vartojimo sutartys, kurioms taikomas vadovas

Šiame vadove aptariami tik civiliniai ir komerciniai klausimai ir jis nėra susijęs su, pvz., pajamų, muitų ir administraciniais klausimais, kurie nepatenka į reglamentų „Briuselis I“ ir „Roma I“ taikymo sritį.

Vadove daugiausia dėmesio skiriama tik teismų jurisdikcijos ir taikytinos teisės nustatymui pagal tarpvalstybinį elementą turinčias vartojimo sutartis, kurioms taikomi reglamentuose „Briuselis I“ ir „Roma I“ nustatyti režimai, o materialinės teisės klausimai jame neaptariami.

→ Ką reiškia reglamentuose „Briuselis I“ ir „Roma I“ pateikta sąvoka „vartotojas“?

Remiantis reglamentais „Briuselis I“ ir „Roma I“, turi būti laikoma, kad sutarties šalis turi teisę naudotis vartotojams teikiama ypatinga apsauga, jeigu sutartis sudaryta siekiant tikslų, „kurie gali būti laikomi nesusijusiais su jo darbu ar profesine veikla“. Kadangi taikant Reglamentą „Briuselis I“ (taisyklės dėl jurisdikcijos) vartotojo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta

turi būti ES valstybėje narėje, taikant taikytinos teisės taisyklės (Reglamentą „Roma I“) vartotojo įprasta gyvenamoji vieta gali būti ES arba už jos ribų. ESTT šį terminą paaiškino nagrinėdamas kelias bylas. Svarbiausios bylos nurodytos V skirsnyje.

→ Kokiems komercinės veiklos subjektams taikomas vadovas?

Šiame vadove aptariama jurisdikcija ir taikytinos teisės taisyklės išplečiamos įtraukiant vartojimo sutartis, kai kita sutarties šalis yra komercinės veiklos subjektas. Kadangi taikytinos teisės taisyklės yra visuotinai taikomos ir todėl neatsižvelgiama į tai, ar komercinės veiklos subjekto buveinė yra ES ar už jos ribų, jurisdikcijos taisyklės labiau diferencijuojamos. Kadangi iki 2015 m. sausio 10 d. iškeltų bylų atveju Reglamento „Briuselis I“ apsauginės taisyklės taikomos tik komercinės veiklos subjektams, kurių buveinė, filialas, atstovybė ar kitas padalinys yra vienoje iš ES valstybių narių, vėliau iškeltų bylų atveju minėtos taisyklės taikomos komercinės veiklos subjektams, nenustatant jokių reikalavimų dėl jų buveinės.

III. KURIS TEISMAS TURI JURISDIKCIJĄ NAGRINĖTI SU VARTOJIMO SUTARTIMI SUSIJUSĮ GINČĄ?

III. Kuris teismas turi jurisdikciją nagrinėti su vartojimo sutartimi susijusį ginčą?

→ Kai vartotojas veikia kaip ieškovas

Remiantis naujos redakcijos Reglamentu „Briuselis I“³, vartotojas, veikiantis kaip ieškovas, gali pareikšti ieškinį valstybėje narėje, kurioje yra kitos sutarties šalies nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, jeigu kitos sutarties šalies buveinė yra ES, arba, neatsižvelgiant į tai, ar kitos sutarties šalies buveinė yra ES valstybėje narėje ar trečiojoje šalyje, gali kreiptis į savo nuolatinės gyvenamosios vietos teismus. Pirmuoju atveju reglamentu nustatoma tik tarptautinė jurisdikcija, o konkretaus teismo, kuriame reikėtų pareikšti ieškinį, vietos jurisdikcija turi būti nurodoma pagal tos valstybės nacionalinę proceso teisę. Antruoju atveju reglamentu nustatoma tiek tarptautinė, tiek vietos jurisdikcija, vadinasi, vartotojas gali pareikšti ieškinį tik savo nuolatinės gyvenamosios vietos šalyje.

³ Naujos redakcijos Reglamento „Briuselis I“ 18 straipsnio 1 dalyje nustatyta:
1. Vartotojas gali pareikšti ieškinį kitai sutarties šaliai valstybės narės, kurioje yra tos sutarties šalies nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, teismuose arba, neatsižvelgiant į kitos sutarties šalies nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą, – vartotojo nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose.

→ Kai vartotojas veikia kaip atsakovas

Kai byla iškeliama vartotojui, jurisdikciją turi valstybės narės, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismai. Šiuo

III. KURIS TEISMAS TURI JURISDIKCIJĄ NAGRINĖTI SU VARTOJIMO SUTARTIMI SUSIJUSĮ GINČĄ?

atveju reglamentu⁴ nustatoma tik tarptautinė jurisdikcija, o vietos jurisdikcija turi būti aiškiai nurodoma pagal valstybės narės nacionalinę proceso teisę. P. Jenard'o ataskaitoje, pridedamoje prie 1968 m. Briuselio konvencijos, aiškiai nurodyta, kad vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta faktiškai nustatoma tada, kai iškeliamą byla.

Abiem pirmiau minėtais atvejais, kai vartotojas veikia kaip ieškovas arba atsakovas, kita sutarties šalis turi teisę kelti priešieškinį teisme, kuriame nagrinėjamas pagrindinis ieškinys⁵.

→ Kai sudaromas susitarimas dėl teisingumo

Vartojimo sutartys taip pat gali apimti susitarimus dėl teisingumo. Tačiau tokie susitarimai galioja tik tuo atveju, jeigu atitinka Reglamento „Briuselis I“ 19 straipsnyje nustatytus reikalavimus⁶.

⁴ Naujos redakcijos Reglamento „Briuselis I“ 18 straipsnio 2 dalyje nustatyta:
2. Kita sutarties šalis gali pareikšti ieškinį vartotojui tik valstybės narės, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismuose.

⁵ Naujos redakcijos Reglamento „Briuselis I“ 18 straipsnio 3 dalyje nustatyta:
3. Šis straipsnis nedaro poveikio teisei kelti priešieškinį teisme, kuriame pagal šį skirsnį nagrinėjamas pagrindinis ieškinys.

⁶ Naujos redakcijos Reglamento „Briuselis I“ 19 straipsnyje nustatyta:
Šio skirsnio nuostatų galima nesilaikyti tik pagal susitarimą:

Remiantis pirmąja dalimi, toks susitarimas galioja, jeigu buvo sudarytas „po to, kai kilo ginčas“. P. Jenard'o ataskaitoje aiškiai nurodyta, kad ginčas kyla, „kai sutarties šalys nesutaria dėl konkretaus klausimo ir svarstoma pradėti teismo procesus arba jie yra neišvengiami“.

Į vartojimo sutartį įtrauktas susitarimas dėl teisingumo taip pat galioja tuo atveju, jeigu juo vartotojui suteikiama jam prieinamas galimybės viršijančių papildomų galimybių dėl ieškinio pareiškimo vietos (19 straipsnio 2 dalis).

Galiausiai, pagal 19 straipsnio 3 dalį vartojimo sutarties šalims leidžiama sudaryti tokį susitarimą dėl teisingumo, kai abiejų sutarties šalių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta arba įprasta gyvenamoji vieta yra toje pačioje valstybėje narėje ir šiuo susitarimu jurisdikcija suteikiama tos valstybės narės teismams, jeigu toks susitarimas neprieštarauja tos valstybės narės teisei. Praktinių požiūriu ši nuostata svarbi tuo atveju,

- 1) kuris buvo sudarytas po to, kai kilo ginčas;
- 2) pagal kurį vartotojui leidžiama pareikšti ieškinį kituose teismuose, nei nurodyti šiame skirsnyje; arba
- 3) kuris yra sudarytas tarp vartotojo ir kitos sutarties šalies, kurių abiejų nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta arba įprastinė gyvenamoji vieta susitarimo sudarymo momentu buvo toje pačioje valstybėje narėje, ir pagal kurį jurisdikcija suteikiama tos valstybės narės teismams su sąlyga, kad toks susitarimas neprieštarauja tos valstybės narės teisei.

III. KURIS TEISMAS TURI JURISDIKCIJĄ NAGRINĖTI SU VARTOJIMO SUTARTIMI SUSIJUSĮ GINČĄ?

jeigu sudarius susitarimą dėl teisingumo vartotojas persikelia į kitą valstybę narę.

→ **Komercinės veiklos subjekto buveinės nustatymas**

Naujos redakcijos Reglamente „Briuselis I“ (63 straipsnyje) nustatyta, kad komercinės veiklos subjekto (t. y. bendrovės arba juridinio asmens) nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra vieta, kurioje yra jo:

- oficiali buveinės vieta arba
- centrinė administracija, arba
- pagrindinė verslo vieta.

Taigi bendrovės nuolatinė buveinė yra ES, net jeigu tik viena iš nurodytų vietų yra Europos Sąjungoje.

Jeigu komercinės veiklos subjekto nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra ne valstybėje narėje, tačiau jis valstybėje narėje turi „filialą, atstovybę arba kitą padalinį“, visuose su minėto filialo, atstovybės arba padalinio veikla susijusiuose ginčiuose laikoma, kad komercinės veiklos subjekto nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra toje valstybėje narėje (17 straipsnio 2 dalis).

IV. KURI TEISĖ TAIKOMA SU VARTOJIMO SUTARTIMI SUSIJUSIAM GINČUI?

IV. Kuri teisė taikoma su vartojimo sutartimi susijusiam ginčui?

➔ Ribota šalies autonomija

Remiantis Reglamentu „Roma I“, vartojimo sutarties šalys gali pasirinkti su sutartimi susijusiems klausimams taikytiną teisę, tačiau toks pasirinkimas nesuteikiamas, kai taikomos tam tikros privalomos nuostatos, kuriomis siekiama apsaugoti vartotoją kaip silpnesniąją sutarties šalį⁷.

Atitinkamai, jeigu sutarties šalys pasirinko taikyti kitą teisę nei vartotojo teisė, remiantis 6 straipsnio 2 dalimi, tam tikros šalies, kurioje yra vartotojo įprasta gyvenamoji vieta, teisės normos vis tiek bus taikomos, visų pirma, kai:

⁷ Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

1) Nedarant poveikio 5 ir 7 straipsnių taikymui, sutarčiai, sudarytai tarp fizinio asmens, siekiančio tikslų, kurie gali būti laikomi nesusijusiais su jo darbu ar profesine veikla (vartotojas), ir kito asmens, atliekančio savo darbą arba vykdančio profesinę veiklą (profesionalas), taikoma vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybės teisė, jei profesionalas:

- a) vykdo komercinę ar profesinę veiklą vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybėje; arba
- b) bet kokiomis priemonėmis kreipia šią veiklą į tą valstybę ar kelias valstybes, tarp kurių yra ta valstybė, ir ta sutartis patenka į tokios veiklos sritį.

2) Nepaisant 1 dalies, šalys, laikydamosi 3 straipsnio, gali pasirinkti 1 dalies reikalavimams atitinkančiai sutarčiai taikytiną teisę. Tačiau toks pasirinkimas negali atimti iš vartotojo apsaugos, kurią jam teikia nuostatos, nuo kurių negalima nukrypti susitarimu pagal teisę, kuri nepasirinkus teisės būtų taikoma 1 dalies pagrindu.

IV. KURI TEISĖ TAIKOMA SU VARTOJIMO SUTARTIMI SUSIJUSIAM GINČUI?

- tos sutarčių teisės normos pagal šalies, kurioje gyvena vartotojas, teisę yra palankesnės vartotojui nei sutarčių teisės normos pagal sutarties šalių pasirinktą taikytiną teisę ir
- tomis sutarčių teisės normomis konkrečiai siekiama apsaugoti vartotojus ir nuo jų negali būti nukrypstama susitarimu.

→ Taikytina teisė, kai nepasirinkta jokia teisė

Jeigu sutarties šalys nepasirinko jokios teisės, tam tikrais atvejais, remiantis 6 straipsnio 1 dalimi, vartotojas galės naudotis šalies, kurioje yra jo įprasta gyvenamoji vieta, teise. Toliau pateikiamos tokių taisyklių taikymo sąlygos.

- Komercinės veiklos subjektas:
 - vykdo komercinę veiklą vartotojo įprastos gyvenamosios vietos valstybėje arba
 - bet kokiomis priemonėmis kreipia šią veiklą į tą valstybę ar kelias valstybes, tarp kurių yra ta valstybė,
- ir ta sutartis patenka į tokios veiklos sritį.

Reglamento „Roma I“ 6 straipsnis taikomas neatsižvelgiant į tai, ar komercinės veiklos subjektas yra įsisteigęs Europos Sąjungoje.

→ Kokioms sutartims netaikomos Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 1 ir 2 dalys?

Vartojimo sutartims taikytinos taisyklės, įtvirtintos Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse, netaikomos tam tikroms sutartims, aiškiai išvardytoms 6 straipsnio 4 dalyje⁸.

⁸ „a) paslaugų teikimo sutartims, kai paslaugos vartotojui turi būti teikiamos tik kitoje valstybėje nei jo įprastos gyvenamosios vietos valstybėje;
 b) vežimo sutarčiai, išskyrus sutartį, susijusią su 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyvoje 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų apibrėžtais kelionių paketais;
 c) sutarčiai, susijusiai su daiktine teise į nekilnojamąjį turtą arba nekilnojamojo turto nuoma, išskyrus sutartį, susijusią su teise tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais, kaip apibrėžta Direktyvoje 94/47/EB;
 d) teisėms ir pareigoms, sudarančioms finansinę priemonę, ir teisėms ir pareigoms, sudarančioms perleidžiamų vertybinių popierių išleidimo, siūlymo visuomenei arba viešo pasiūlymo perimti, taip pat kolektyvinio investavimo subjektų investicinių vienetų pasirašymo ar išpirkimo sąlygas, kiek ši veikla nesudaro finansinių paslaugų teikimo;
 e) sutartims, sudarytoms sistemoje, kurią apima šio reglamento 4 straipsnio 1 dalies h punktas.“

IV. KURI TEISĖ TAIKOMA SU VARTOJIMO SUTARTIMI SUSIJUSIAM GINČUI?

→ Koks yra sąvokos „taikytina teisė“ turinys?

Reglamento „Roma I“ 12 straipsnyje pateikiamas neišsamus klausimų, kurie sprendžiami pagal šį reglamentą nustačius taikytiną teisę, sąrašas. Be kita ko, reglamentuojami ir šie klausimai: aiškinimas, vykdymas, prievolių pažeidimo pasekmės, įskaitant nuostolius, įvairūs prievolių pasibaigimo pagrindai ir sutarties negaliojimo pasekmės.

Reglamente taip pat nustatytos kolizijos taisyklės, pagal kurias nustatomas sutarties arba bet kurios jos sąlygos buvimo ir galiojimo faktas (10 straipsnis), formalus sutarties galiojimas (11 straipsnis) ir neveiknumas (13 straipsnis).

V. Teismų praktika

→ ESTT praktika

Sąvoka „vartotojas“

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas paaiškino šią sąvoką nurodydamas, kad apsauga taikoma „privatiems galutiniams vartotojams“ (Sprendimas *Bertrand*, 150/77)⁹. Vėliau Teismas padarė išvadą, kad vartotojams teikiama apsauga išplečiama įtraukiant sutartis, kurias sudarė tik pavieniai asmenys, siekdami patenkinti vartojimo poreikius, ir ji negali būti išplečiama įtraukiant bendroves ar juridinius asmenis (Sprendimas *Benincasa*, C-269/95). Teikiama apsauga gali remtis tik pats vartotojas, o ne ieškovas, kuris atlieka savo darbą arba vykdo profesinę veiklą ir kuriam vartotojas perleido savo teises (Sprendimas *Shearson Lehmann Hutton*, C-89/91). Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad visoje Sąjungoje sąvoka „vartotojas“ turi būti aiškinama autonomiškai ir vienodai (Sprendimas *Vapenik*, C-508/12).

⁹ Su ESTT nagrinėtomis bylomis galima susipažinti ESTT svetainėje adresu http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

- ➔ Remiantis šiuo sprendimu, visų pirma reikia atsižvelgti į sąvokos „vartotojas“ apibrėžtį įvairiuose Europos Sąjungos teisės aktuose, būtent Reglamente „Briuselis I“, 2014 m. balandžio 21 d. Reglamente Nr. 805/2004, sukuriančiame neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, ir 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvoje 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais.
- ➔ Teismas padarė tokią išvadą: „Atsižvelgiant į minėtose Sąjungos teisės nuostatose nustatytą vartotojų apsaugos tikslą įtvirtinti šalių lygybę vartotojų ir profesionalų sudarytose sutartyse, šių nuostatų taikymo negalima išplėsti ir taikyti jų asmenims, kurių atžvilgiu ši apsauga nepagrįsta.“
- ➔ Todėl su vartojimo sutartimis susijusios specialios jurisdikcijos ir taikytinos teisės taisyklės negali būti taikomos sutartims, kurias sudarė du komercinę arba profesinę veiklą vykdantys asmenys, ar sutartims, kurias sudarė du komercinės arba profesinės veiklos nevykdantys asmenys (pirmiau minėto sprendimo 32 ir 33 dalys).

Sąvoka „veiklos susiejimas“

Tiek naujos redakcijos Reglamente „Briuselis I“, tiek Reglamente „Roma I“ numatyta ypatinga apsauga vartotojams teikiama, jeigu komercinės veiklos subjektas „susiejo savo veiklą“ su

vartotojo valstybe nare, kaip nustatyta Reglamento „Briuselis I“ 17 straipsnio 1 dalies c punkte ir Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 1 dalyje. Atsižvelgiant į tai, Reglamento „Roma I“ 24 konstatuojamojoje dalyje kalbama apie suderinamumą aiškinant reglamentų „Briuselis I“ ir „Roma I“ taisyklių materialinę taikymo sritį, konkrečiai susijusią su sąvoka „veiklos susiejimas“. Taigi toliau nurodyta teismų praktika taikoma nagrinėjant tiek jurisdikcijos, tiek taikytinos teisės klausimus¹⁰.

Teisingumo Teismas pateikė rekomendacijų, kaip aiškinti sąvoką „veiklos susiejimas su tam tikra valstybe nare“. Kalbant apie precedentinį Sprendimą *Pammer / Alpenhof* (sujungtos bylos C-585/08 ir C-144/09), Teismas turėjo nuspręsti, ar interneto svetainės prieinamumas suteikia pagrindą manyti, kad komercinės veiklos subjektas susiejo savo veiklą su valstybe nare, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, kaip nustatyta Reglamento „Briuselis I“ 15 straipsnio 1 dalies c punkte.

¹⁰ Kai sutartis sudaroma vykdant elektroninę prekybą, komercinės veiklos subjektas turi informuoti vartotoją apie tai, kad pagal Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 2 dalį jis turi apsaugą, užtikrinamą pagal teisės, kuri taikoma nepasirinkus kitos teisės, privalomas nuostatas (Sprendimas *Verein für Konsumenteninformation*, C-191/15).

V. TEISMŲ PRAKTIKA

Teismas nusprendė, kad vien interneto svetainės prieinamumo nurodytoje valstybėje narėje nepakanka siekiant nustatyti, kad komercinės veiklos subjektas susiejo savo veiklą su ta valstybe narė. Priešingai, kad būtų galima tai įrodyti, atsižvelgiant į interneto svetainės ir bendrą komercinės veiklos subjekto veiklą reikia užtikrinti, kad prieš sudarydamas bet kokią sutartį su vartotoju komercinės veiklos subjektas ketino sudaryti prekybos sandorius su vartotojais, turinčiais nuolatinę gyvenamąją vietą vienoje arba keliuose valstybėse narėse, įskaitant tą valstybę narę, kurioje yra to vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta.

Teismas parengė kriterijų sąrašą, kuriuo galima naudotis nurodant tokį ketinimą:

- tarptautinis veiklos pobūdis;
- maršrutų iš kitų valstybių narių su paaiškinimais, kaip atvykti į vietą, kur įsisteigęs komercinės veiklos subjektas, pateikimas;
- kitos kalbos ar valiutos nei paprastai vartojama ar naudojama valstybėje narėje, kurioje įsisteigęs komercinės veiklos subjektas, vartojimas ar naudojimas su galimybe pateikti užsakymą ir jį patvirtinti šia kita kalba;
- telefono numerių su tarptautiniu kodu pateikimas;

- išlaidos, susijusios su nuorodos teikimo internete paslauga, kuri suteikia galimybę vartotojams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitose valstybėse narėse, lengviau pasiekti komercinės veiklos subjekto arba jo tarpininko interneto svetainę;
- kito nei valstybės narės, kurioje įsisteigęs komercinės veiklos subjektas, aukščiausio lygio domeno vardo naudojimas;
- informacijos apie užsienio klientus, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra įvairiose valstybėse narėse, pateikimas.
- Vis dėlto toliau pateikti elementai nėra pakankamas tokio ketinimo įrodymas:
- vien komercinės veiklos subjekto arba tarpininko interneto svetainės prieinamumas valstybėje narėje, kurioje vartotojas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, arba
- elektroninis adresas ir kiti kontaktiniai duomenys, arba
- nuoroda apie paprastai valstybėje narėje, kurioje įsisteigęs komercinės veiklos subjektas, vartojamą kalbą ir (arba) naudojamą valiutą.

Sprendime *Mühleitner* (C-190/11) Teismas nurodė, kad sutartis nebūtinai turi būti sudaryta nuotoliniu būdu, tačiau į tai galima atsižvelgti nagrinėjant visus susijusius veiksnius, kurių reikia siekiant nustatyti, ar komercinės veiklos subjektas sieja savo veiklą su tam tikra valstybe nare.

Sprendime *Emrek* (C-218/12) Teismas nurodė, kad pagal Reglamento „Briuselis I“ 15 straipsnio 1 dalies c punktą (naujos redakcijos 17 straipsnio 1 dalies c punktą) nereikalaujama, kad interneto svetainę ir sutarties sudarymą sietų priežastinis ryšys. Vis dėlto tokiu priežastiniu ryšiu pagrindžiama sutarties ir su valstybe nare, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, susijusios komercinės arba profesinės veiklos sąsaja.

→ Konkreti nacionalinė teismų praktika

Prancūzija

Savo 2005 m. liepos 12 d. Sprendime (1-oji civilinių bylų kolegija, 2005 m. liepos 12 d., 02-13960) Kasacinis teismas paaiškino 1968 m. Briuselio konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo 13 straipsnio 3 dalies b punkte pateiktą sąvoką „veiksmai, reikalingi sutarčiai sudaryti“.

Nagrinėdamas Prancūzijoje įsikūrusio vartotojo bylą, Kasacinis teismas nustatė, kad, reaguojant į tos šalies laikraštyje paskelbtą reklamą, susijusią su bendrovės, kurios pagrindinė buveinė yra kitoje šalyje (šiuo atveju Vokietijoje), vykdomu materialiujų prekių pardavimu, į pasiūlymą atsakyta pritaikius konkrečią priemonę parengti planus ir specifikacijas, ir tai yra būtina sutarties išankstinė sąlyga, todėl toks atsakymas laikomas „veiksmu, reikalingu sutarčiai sudaryti“, kaip nustatyta 1968 m. Briuselio konvencijos 13 straipsnio 3 dalies b punkte, suteikiant jurisdikciją vartotojo gyvenamosios vietos teismui, jeigu šis atsakymas suvokiamas kaip pareiškimas, kuriuo išreiškiamas vartotojo ketinimas imtis su reklama susijusių veiksmų.

Taigi formuluotė „veiksmai, reikalingi sutarčiai sudaryti“ pagal 13 straipsnio 3 dalies b punktą nebūtinai reiškia sutarties sudarymą lemiantį veiksma, **tačiau taip pat gali reikšti veiksma, atliktą prieš sutinkant sudaryti sutartį, kai juo išreiškiamas vartotojo ketinimas imtis tolesnių veiksmų dėl konkretaus pasiūlymo ir tai laikoma būtina sutarties išankstine sąlyga.**

Atsižvelgdamas į 1980 m. Konvenciją dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės, kasacinis teismas nusprendė, kad, sutarties šalims aiškiai nepasirinkus taikytinos teisės, vykdamas išnešiojamąją prekybą Prancūzijos vartotojo nuolatinėje

V. TEISMŲ PRAKTIKA

gyvenamojoje vietoje taikytina Prancūzijos teisė (1-oji civilinių bylų kolegija, 2005 m. liepos 12 d., 02-16915).

Kasacinis teismas pabrėžė, kad minėta sutartis buvo susijusi su paslaugų teikimu ir kad buvo laikoma, jog skundą pateikė vartotojas savo nuolatinės gyvenamosios vietos šalyje, Prancūzijoje, kur buvo pasirašęs sutartį. Kadangi neaišku, ar sutarties šalys pasirinko Vokietijos teisę, remiantis Romos konvencijos 5 straipsnio 3 dalimi, turėtų būti taikoma Prancūzijos teisė: „Jei iš visų bylos aplinkybių aišku, kad sutartis, nesant pasirinktos teisės, yra akivaizdžiai glaudžiau susijusi su kita valstybe nei nurodyta 1 ar 2 dalyse, turi būti taikoma tos kitos valstybės teisė.“

Taigi **savo sprendime Kasacinis teismas laikosi griežto požiūrio, susijusio su tuo, kaip išreiškiamas taikytinos teisės pasirinkimas. Šiuo sprendimu nustatomas „aiškus“ pasirinkimas**, o pagal 3 straipsnį, kuriame pateikiama nuoroda į 5 straipsnio 2 dalį, pasirinkimas gali būti „aiškiai parodytas sutarties sąlygomis arba bylos aplinkybėmis“. Atsižvelgiant į tai, kad būtų užtikrintas didesnis vartotojų apsaugos lygis, 2008 m. birželio 17 d. Reglamentu „Roma I“ apribota galimybė pasirinkti vartojimo sutartims taikytiną teisę (6 straipsnis).

Vokietija

2017 m. vasario 9 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (BGH) sprendimas, IX ZR 67/16

Turto kilmė neturi jokios reikšmės nustatant, ar fizinis asmuo sudaro sutartį komercinės arba profesinės veiklos tikslais. Kitaip jurisdikcijos dėl vartojimo sutarčių beveik nebūtų įmanoma nustatyti, nes daugeliu atvejų turtas įgyjamas vykdant komercinę veiklą. To, kad vartotojo ir komercinės veiklos subjekto sutartis sudaryta vėliau, nereikia grįsti komercinės veiklos subjekto veikla, kuri buvo susieta su vartotojo valstybe nare. Vartotojas nepraranda su vartojimo sutartimis susijusios jurisdikcijos tais atvejais, kai jo sutarties partneris trečiajai šaliai perduoda savo teises, kurios jam suteiktos pagal sutartį.

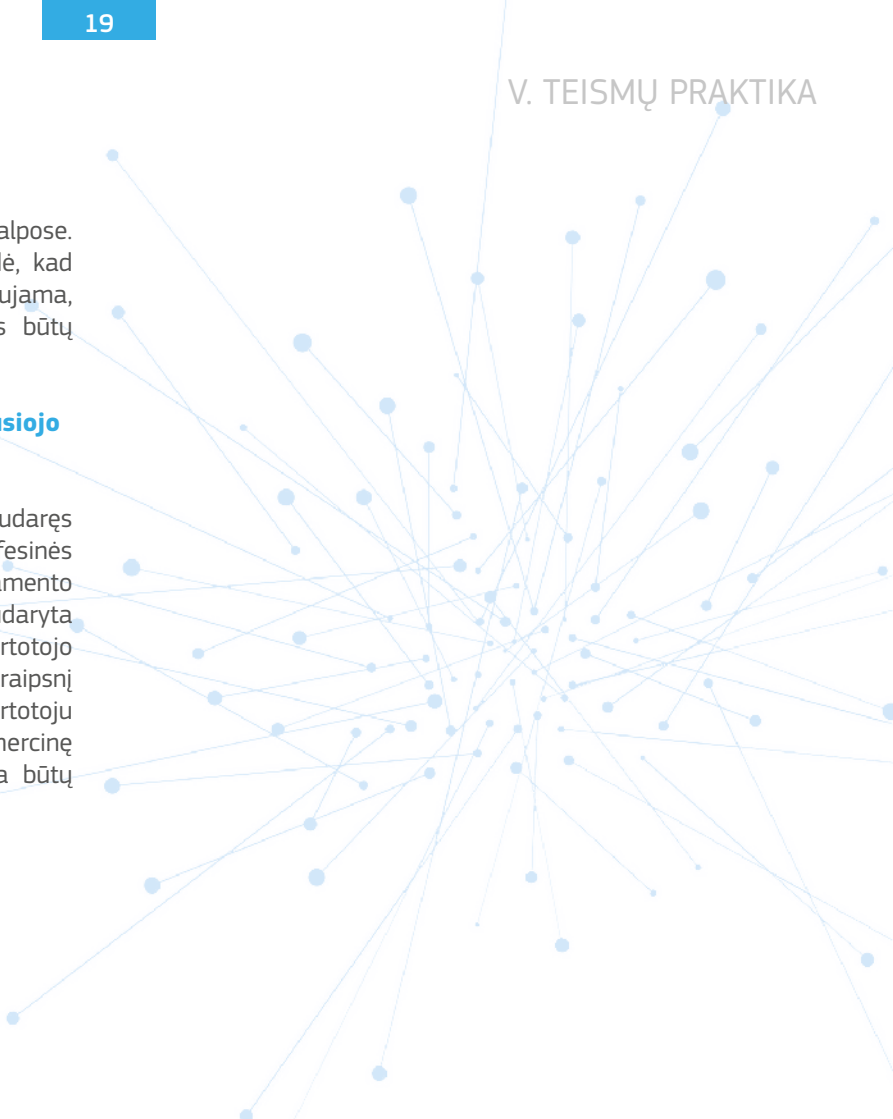
2013 m. balandžio 24 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (BGH) sprendimas, XII ZR 10/10

Šis sprendimas pateiktas nagrinėjant bylą, susijusią su tuo, kad Nyderlandų vartotojas sudarė sutartį dėl gyvenamojo automobilio nuomos. Apie komercinės veiklos subjekto verslą vartotojas sužinojo iš jo interneto svetainės. Čia buvo apibūdintas maršrutas nuo pasienio regiono Nyderlanduose iki patalpų Vokietijoje ir keliose vietose pateikta nuoroda *Wij spreken Nederlands!* („Mes kalbame olandiškai“). Pati sutartis buvo

sudaryta Vokietijos komercinės veiklos subjekto patalpose. Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad taikant Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsnį nereikalaujama, kad vartotojo ir komercinės veiklos subjekto sutartis būtų sudaryta nuotoliniu būdu.

2006 m. kovo 30 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (BGH) sprendimas, VII ZR 249/04

Jeigu komercinės veiklos subjektas, su vartotoju sudaręs paslaugų sutartį, pirmą kartą imasi komercinės arba profesinės veiklos vartotojo valstybėje narėje, remiantis Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsniu, ši paslaugų sutartis sudaryta neatsižvelgiant į komercinę arba profesinę veiklą vartotojo valstybėje narėje. Pagal Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsnį reikalaujama, kad prieš sudarydamas sutartį su vartotoju komercinės veiklos subjektas jau būtų vykdęs savo komercinę arba profesinę veiklą vartotojo valstybėje narėje arba būtų susijęs savo veiklą su ta valstybe nare.

VI. Bendros išvados

Teismas, kuriam perduodamas su vartojimo sutartimi susijęs komercinės veiklos subjektui skirtas reikalavimas, turi atlikti toliau pateiktą analizę.

Jurisdikcija

→ *Ar ginčas yra susijęs su vartojimo sutartimi, kaip nustatyta Reglamento Nr. 1215/2012 17 straipsnyje?*

Jeigu TAIP, ar teismas turi jurisdikciją pagal Reglamento Nr. 1215/2012 4 skirsnį?

- Ar yra sudarytas susitarimas dėl teisingumo, kuris atitinka 19 straipsnyje nustatytas sąlygas?
- Taip. Teismas nagrinėja, ar atsakovui (komercinės veiklos subjektui) byla iškeliama vietoje, suderintoje su susitarimu dėl teisingumo.
- Ne. Pereiti prie 18 straipsnio ir patikrinti, ar teismas gali nustatyti, kad atsakovui (komercinės veiklos subjektui) byla iškeliama jo buveinės vietoje arba vartotojo nuolatinėje gyvenamojoje vietoje.

NE:

Ar teismas turi jurisdikciją pagal kitas Reglamente Nr. 1215/2012 nustatytas taisykles?

Taikytina teisė

→ Kuri teisė taikoma vartojimo sutartims?

1. Ar tai yra vartojimo sutartis, kaip nustatyta 6 straipsnio 1 dalyje?

TAIP:

Jeigu įvykdomi tokie reikalavimai:

→ sutartį sudaro vartotojas (fizinis asmuo, veikiantis su jo darbu ar profesine veikla nesusijusioje srityje)

→ ir profesionalas (kitas asmuo, atliekantis savo darbą arba vykdamas profesinę veiklą)

ir

→ laikomasi vienos iš 6 straipsnio 1 dalies a arba b punkte nurodytų papildomų sąlygų:

→ profesionalas vykdo savo veiklą šalyje, kurioje yra įprasta vartotojo gyvenamoji vieta,

arba

→ profesionalas susieja savo veiklą su šalimi, kurioje yra įprasta vartotojo gyvenamoji vieta (tik su minėta šalimi arba keliomis šalimis, įskaitant tą šalį).

NE:

Jeigu vartotojas ir profesionalas sudarė sutartį pagal 6 straipsnio 1 dalį, tačiau nesilaikoma nė vienos iš 6 straipsnio 1 dalies a arba b punkte nurodytų papildomų sąlygų, kad nustatytumėte taikytiną teisę, pereikite prie Reglamento „Roma I“ 3 ir 4 straipsnių.

Jeigu į 1 klausimą atsakėte „taip“, pereikite prie 2 klausimo.

2. Ar sutartyje yra nuostata dėl taikytinos teisės pasirinkimo?

TAIP:

→ Teismas taiko pasirinktą teisę (Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 2 dalis).

VI. BENDROS IŠVADOS

→ Jeigu esama teisės normų, nuo kurių negalima nukrypti ir kurios, nepasirinkus jokios teisės, būtų taikytinos pagal 6 straipsnio 1 dalį, taikomos šios specialios nuostatos.

NE:

Teismas taiko šalies, kurioje yra vartotojo įprasta gyvenamoji vieta, teisę (Reglamento „Roma I“ 6 straipsnio 1 dalis).

Kaip susisiekti su ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje yra šimtai *Europe Direct* informacijos centrų. Artimiausio centro adresą rasite svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Kaip rasti informacijos apie ES

Internetas

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje *Europa* (https://europa.eu/european-union/index_lt)

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti <https://publications.europa.eu/lt/publications>. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į *Europe Direct* arba į vietos informacijos centrą (žr. https://europa.eu/european-union/contact_lt)

Telefonu arba el. paštu

Europe Direct tarnyba atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:
— nemokamu numeriu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),
— šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696 arba
— elektroniniu paštu svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

ES teisė ir susiję dokumentai

Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje *EUR-Lex* (<http://eur-lex.europa.eu>)

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (<http://data.europa.eu/euodp/lt>) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

